สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จเยี่ยมโรงงานเภสัชกรรมทหาร เมื่อ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๒

“ยาและเวชภัณฑ์ กับหลักประกันความมั่นคงแห่งชาติ”

โรงงานเภสัชกรรมทหาร
ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสอธิบายความหมายของ “ความมั่นคงแห่งชาติ” ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ณ พระลานพระราชวังดุสิต ความตอนหนึ่งว่า “...ประเทศชาตินั้นประกอบด้วย ผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิด ที่อาศัย ที่อำนวยประโยชน์สุข ความมั่นคงร่มเย็นแก่ประชาชนให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ จึงมิได้อยู่ที่การปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไว้ ด้วยแสนยานุภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความวัฒนาผาสุก ปราศจากทุกข์ยากเข็ญด้วย...”

จากพระราชดำรัสนี้ จะเห็นได้ว่า **“ความมั่นคงแห่งชาติ”** มิได้หมายความเพียงความเข้มแข็งของกำลังทหารแต่เพียงประการเดียว

ยาและเวชภัณฑ์ เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงแห่งชาติ รัฐเห็นความจำเป็นของความมั่นคงด้านยามานานตั้งแต่

ด้วยหลายเหตุปัจจัย เช่น การต้องใช้เงินลงทุนสูงเพื่อให้ได้รับมาตรฐานสากลในอุตสาหกรรมยาส่งผลให้แทบจะไม่มีการตั้งโรงงานผลิตยาแผนปัจจุบันขึ้นใหม่ในประเทศ

ถึงแม้ว่าภาครัฐให้ความสำคัญต่อการผลิตยาในประเทศ จะเห็นได้จากอุตสาหกรรมการผลิตยาเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมอนาคต ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพอุตสาหกรรมผลิตยาในประเทศ” แต่หากวิเคราะห์ไปยังโครงสร้างของอุตสาหกรรมการผลิตยาแผนปัจจุบันตามขั้นตอนการผลิต ซึ่งมี ๓ ระดับ คือ **ระดับต้นน้ำ** เป็นการวิจัยค้นคว้าพัฒนายาหรือสารสังเคราะห์ยาใหม่ **ระดับกลางน้ำ** เป็นการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตยา **และระดับปลายน้ำ** ซึ่งเป็นการผลิตยาสำเร็จรูป อุตสาหกรรมการผลิตยาแผนปัจจุบันของไทยในภาพรวมเป็นอุตสาหกรรมระดับปลายน้ำที่ยังต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตยาสำเร็จรูปเป็นส่วนใหญ่

ช่วงสงครามโลก โดยเห็นว่าประเทศต้องมีโรงงานผลิตยาที่มีกำลังการผลิตเพียงพอเพื่อลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศ จึงได้ก่อตั้ง “โรงงานเภสัชกรรมของรัฐบาล” ขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๔๘๒ และขยายตัวเรื่อยมาจนเป็น องค์การเภสัชกรรม ในปัจจุบัน นอกจากนี้กองทัพได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องผลิตยาใช้ในภาวะสงคราม จึงได้ก่อตั้ง “โรงงานเภสัชกรรมทหาร” ขึ้นในปลายปี พ.ศ.๒๕๐๖

คำว่า **“ความมั่นคงด้านยา”** หมายถึง การที่ประชาชนไทยมียาจำเป็นอย่างเพียงพอกับความต้องการ มีเสถียรภาพและสามารถเข้าถึงยาได้ทั่วถึง ทั้งในสภาวะปกติหรือเกิดเหตุฉุกเฉิน และยาควรมีราคาเหมาะสมตามฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนทั่วไป การได้มาซึ่งยาจำเป็นนั้นมี ๒ ช่องทาง คือ การผลิตขึ้นใช้เอง หรือการนำเข้าจากต่างประเทศ เมื่อพิจารณาจากบัญชียาหลักแห่งชาติ พบว่าร้อยละ ๖๓ เป็นยาที่ผลิตได้ในประเทศ อย่างไรก็ตามยาที่ผลิตในประเทศมีมูลค่าเพียงร้อยละ ๔๐ ของมูลค่ายาทั้งหมดที่มีการใช้ภายในประเทศเท่านั้น และมีแนวโน้มว่าสัดส่วนของยาที่ผลิตในประเทศจะลดลงอีก

เพื่อให้เกิด “ความมั่นคงด้านยา” ประเทศจำเป็นต้องพึ่งพาตัวเองด้านยาให้มากขึ้น ทำให้เกิดการวางกรอบแนวความคิดมุ่งไปสู่ **“ยาสมุนไพร”** ซึ่งมีวัตถุดิบหลักในการผลิตส่วนใหญ่อยู่ภายในประเทศ จึงได้ก่อกำเนิด “แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔” ขึ้น ที่นอกจากจะมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพแล้ว

ยังต้องการให้เกิดการใช้ยาสมุนไพรให้มากขึ้น โดยมีเป้าหมายให้มูลค่าของวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน้อย ๑ เท่าตัว ซึ่งหนทางนี้ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ อาทิ งานวิจัยและพัฒนายาสมุนไพรยังมีจำนวนน้อย ไม่ครบวงจร โดยเฉพาะการวิจัยทางคลินิก การเพาะปลูกของเกษตรกรไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด ผู้บริโภคใช้ยาสมุนไพรตามกระแสมากกว่ามีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรนั้น ๆ อย่างแท้จริง

จากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ แสดงให้เห็นความจำเป็นที่ต้องมีสถานผลิตยาของภาครัฐ เช่น โรงงานเภสัชกรรมทหาร หรือสถานผลิตยาที่รัฐเป็นหุ้นส่วน ดังเช่น องค์การเภสัชกรรม เป็นต้น ที่ยังคงผลิตยาจำหน่ายในราคาปกติอย่างเต็มกำลังตราบเท่าที่ยังสามารถตรึงต้นทุนการผลิตไว้ได้ และในสถานการณ์ฉุกเฉินเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดอ่อนในระบบยา กล่าวคือ ถึงแม้ประเทศไทยจะมีระบบการบริการสาธารณสุขที่ค่อนข้างเข้มแข็ง แต่เนื่องจากประเทศไทยเรายังต้องการการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศอยู่มาก จึงเกิดภาวะการขาดแคลนวัตถุดิบ ยาสำเร็จรูป หรือเวชภัณฑ์นำเข้าบางรายการ เนื่องจากการขนส่งต้องหยุดชะงักโดยเฉพาะจากประเทศต้นทาง อาทิ สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐอินเดีย และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อเกิดภาวะโรคระบาดทุกประเทศย่อมทุ่มเทศักยภาพทุกด้านที่มีทั้งหมดเพื่อประชาชนในประเทศก่อน สำหรับประเทศไทยซึ่งยังไม่ก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีด้านการผลิตยาโดยเฉพาะยาชีววัตถุเท่าที่ควร จึงไม่สามารถเข้าถึงยาและเวชภัณฑ์จำเป็นเหล่านี้ก่อนประเทศอื่นได้

โรคระบาดที่ประเทศไทยและทั่วทั้งโลกกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ บ่งชี้ให้เห็นว่า **“ถึงเวลาแล้วที่รัฐควรจะลงทุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมยาอย่างจริงจัง”** เพื่อให้เกิดศักยภาพในการผลิตและวิจัยพัฒนาให้ประเทศไทยได้มียาใหม่ใช้ได้ทันต่อสถานการณ์ และจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต เพื่อใช้ในประเทศพร้อมไปกับการส่งออกไปยังต่างประเทศได้อีกด้วย

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจและเพื่อ **“ความมั่นคงแห่งชาติ”** ทางด้านยาและเวชภัณฑ์อย่างยั่งยืนในประเทศไทยต่อไป... ⊙